

A büntetlen önbűnpártolás határai¹

TÓTH Géza²

A tanulmányban az önbűnpártolás jelenségét vizsgálom. Az önbűnpártolás a terhelt által a védekezési szabadsága körében kifejtett azon magatartások összessége, amelyek a gyanú elterelését, illetve a gyanú áthárítását eredményezhetik. Ezen magatartásokat azonban a Btk. a hamis vád, illetve a hatóság félrevezetésének tényállása körében rendeli büntetni. Ennek értelmében az önbűnpártolás határainak kijelölése elengedhetetlen ahhoz, hogy a terhelt megillető nemo tenetur elve érvényesüljön a büntetőeljáráásban.

Kulcsszavak: önbűnpártolás, védekezési szabadság, hamis vád, hatóság félrevezetése, nemo tenetur elv

Tanulmányomban az önbűnpártolás jelenségét, és annak határait német elméleti alapkából kiindulva kívánom megvizsgálni, illetve meghatározni a magyar jogban, valamint a magyar bírói gyakorlatban. Az önbűnpártolás fogalma a német jogdogmatikából ered *Selbstbegünstigungsprinzip*, *Selbstbegünstigungsprivileg*,³ azaz önbűnpártolási alapelv vagy privilégium, amelyhez a védekezési szabadság, illetve az eljárás alá vont személyt megillető önvádra kötelezés tilalma (Be. 8. §) nyújtja a kiindulópontot. Ezt pedig egyidejűleg az anyagi jog oldaláról a hamis vád (Btk. 268–270. §) és hatóság félrevezetése (Btk. 271. §) felől kell megközelíteni. E két tényállás az, ami a megengedett védekezési magatartásokat elhatárolja a nem megengedett, büntetendő védekezési magatartásoktól. Tanulmányomban tehát a terhelt önmaga javára elkövethető bűnpártoló jellegű cselekményeit fogom bemutatni. Ennek kapcsán pedig a *nemo tenetur* elv és a védekezési szabadság érvényesülésének határait vizsgálom az eljárási jog oldaláról. Ebből ered az első kutatási kérdés, mégpedig, hogy a terhelt milyen megengedett eszközökkel védekezhet a büntetőeljáráásban? Megilleti-e a terheltet a *nemo tenetur* elvből levezethetően a hazugsághoz való jog? Míg az anyagi jog oldaláról a legfőbb kérdés, hogy a védekezési szabadság és az önbűnpártolás korlátozhatja-e az anyagi jogi rendelkezéseket, ha pedig igen, akkor mennyiben. A kutatás szükségességét indokolja, hogy a magyar bírói gyakorlat nem kezeli egységesen az önbűnpártolás jelenségét, álláspontom szerint egyes vonatkozásaiban túlzottan restriktív módon értelmezi annak határait. Ebből fakadóan a kutatás célja, hogy a *nemo tenetur* zsinórmértékként való

¹ Az Emberi Erőforrások Minisztériuma UNKP-17-3 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának támogatásával készült.

² TÓTH Géza PhD-hallgató, SZTE Állam- és Jogtudományi Kar, Doktori Iskola, Bűnügyi Tudományok Intézete
Géza TÓTH PhD student, University of Szeged Faculty of Law and Political Sciences, Institute of Criminal Law and Criminal Science

³ Krell (2015) 483–492.

figyelembevételével egy rendszerben értelmezze a védekezési szabadság körében kifejtett terhelti magatartások büntethetőségi határait.

Az önbűnpártolás határainak kijelöléséhez mindenekelőtt az említett jogi normáknak szükséges meghatározni a jogi tárgyát, illetve a *ratio legis*-ét. A jogi tárgy meghatározása a későbbiek során alkalmazott teleologikus jogértelmezés szempontjából bír kiemelt relevanciával. Az elméleti alapok lefektetését követően a joggyakorlat elemzése és az irányadó jogesetek rendszerezése következik, amit az összeggel zárok le.

Jogi tárgyak meghatározása

A hamis vád jogi tárgya

Az uralkodó felfogás szerint a hamis vád egy komplex jogi tárgyú, kettős jogtárgyat védő törvényi tényállás. Hatályos magyar büntető anyagi jogi tankönyvek⁴ és kommentárok⁵ is ezt a felfogást képviselik, ezzel pedig a hazai jogirodalomban mára egyhangúan elfogadottá vált a *dualista jogtárgyfelfogás* a hamis vád kapcsán.

Ugyanakkor a dualista felfogás a monisztikus felfogásokból ered, így szükséges ez utóbbiak rövid bemutatása. Az e felfogást képviselők közül egyik oldalról az *individuais jogtárgy elméletét* képviselő szerzők a római jogi alapokból, és így tulajdonképpen a bűncselekmény eredetéből kiindulva a hamis vád tényállását a 19. századig kizárólag személy ellen irányuló, individuális jogtárgyat sértő bűncselekményként tartották számon. Ennek alapján a hamis vád a rágalmazás, illetve a becsületsértés minősített esetét jelenti. A nézetet képviselők közül a magyar jogirodalomból említhető a 19. század végéről Pauler,⁶ aki a hamis vádat a becsület elleni büntettek körében tárgyalja, míg a német jogirodalomban máig ezt képviseli Hirsch,⁷ valamint Vormbaum.⁸

Míg a monisztikus felfogás más képviselői a hamis vádat kizárólag az igazságszolgáltatás elleni bűncselekményként fogták fel, ezzel az *univerzális jogtárgy elméletét* képviselték. Eszerint a tényállás által kizárólagosan védett jogi tárgy az igazságszolgáltatás törvényes működéséhez fűződő érdek, emellett pedig az egyén védelme lényegében az igazságszolgáltatás védelméből származó reflexió, (*Schutzreflex*) és nem jogi tárgy.⁹ A német jogirodalomban máig ezt a nézetet képviseli Zopfs¹⁰ továbbá Langer,¹¹ nálunk pedig Irk¹² és Finkey,¹³ de ide sorolható Angyal is, aki szerint az „igazságszolgáltatást érő sértések és veszélyeztetések annyira jellegzetesek, hogy azok mellett a magánszemélyt esetleg érő sérelmek elmosódnak”, ehhez pedig hozzá-

⁴ Belovics–Molnár–Sinku (2016) 410.; Tóth–Nagy (2014): 269.; Karsai–Szomora–Vida (2013) 268.

⁵ Karsai et al. (2013): 553–554., Polt et al. (2016) 849–858.

⁶ Pauler (1870) 209–211.

⁷ Hirsch (1977) 930–942.

⁸ Vormbaum (2005) 3157.

⁹ Deutscher (1992) 10–12.

¹⁰ Zopfs (2005) 934.

¹¹ Langer (1973)

¹² Irk (1928) 425–426.

¹³ Finkey (1914) 617–618.

tette, hogy a hamis vád nem minden esetben sérti a megvádolt személy becsületét.¹⁴ Míg Hollán szerint a hamis vád jogi tárgya egyedül az igazságszolgáltatás működése, amelyet az elkövető azzal sért, illetve veszélyeztet, hogy lehetőséget teremt arra, hogy meghatározott ártatlan személy ellen büntetőeljárást indítsanak.¹⁵

A dualisztikus jogtárgyfelfogás ezt a két nézetet kapcsolja össze. A többségi álláspont szerint a jogi tárgyak kettőssége irányadó a német jogban is.¹⁶ Ennek alapján a hamis vád az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyezteti és a tényállása elsődlegesen a hiábavaló és felesleges igénybevételtől, valamint a céltalan és indokolatlan nyomozás és egyéb intézkedés kezdeményezésétől¹⁷ védi az igazságszolgáltatást, így tehát a jogi tárgya a magyar igazságszolgáltatás zavartalan és törvényes működéséhez fűződő társadalmi érdek. Angyal szerint ezek különösen a következő területeket érintik: az igazságszolgáltatás szerveit terhelő munkakör ökonómiaja, az állam pénzügyi érdeke, az állami igazságszolgáltatásba vetett közbizalom és a bírói tekintély, nem utolsósorban pedig az anyagi igazság azon érdeke, hogy csak a bűnöst érje büntetés.¹⁸

Míg a másodlagos jogi tárgya az egyén becsülete és jóhírneve, valamint a társadalmi megbecsüléséhez fűződő társadalmi érdek,¹⁹ amelyhez esetlegesen hozzájöhét a megvádolt személy személyi szabadsága, illetve vagyoni javai.²⁰ Ennek megfelelően téves a Legfelsőbb Bíróság (ma: Kúria) által közzétett elvi bírósági döntés (EBH 2011. 2301.), amely a személyek ártatlanságához fűződő társadalmi érdekekben látta a hamis vád másodlagos jogi tárgyát. Így az indokolása szerint a harmadik személy tényleges és közvetlen jog vagy jogos érdekbeli sérelme csak közvetve valósul meg, ugyanis nem a hamisan vádoló indítja meg a megvádolt személlyel szemben az eljárást, hanem csak az elkövető magatartása alkalmas arra, hogy meginduljon az eljárás, ezért az egyén becsülete nem sérül, tehát nem is tekinthető sértettnek a hamis vád passzív alanya.²¹

A dualisztikus jogtárgyfelfogás alapján pedig a két jogtárgyat az *alternativitás tanának* jegyében kell értelmezni, ugyanis ezek nem kumulatívak (*kumulativitás tana*), hanem már az individuális vagy az univerzális jogi tárgy megsértése is elegendő a büncselekmény megállapításához.²² Így említhető például Nagy értelmezésében (ami az önbűnpártolás miatt csak akkor igaz, ha a hamisan vádoló nem a büntetőeljárás terheltje)²³ a hamis vád kapcsán a sértetti beleegyezés mint jogellenességet kizáró ok az individuális jogi tárgy sérelmének oldaláról, amelynek ellenére a hamis vád jogellenes marad, hiszen az univerzális jogtárgy, vagyis az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő érdek sérült.²⁴

¹⁴ Angyal (1940) 238.

¹⁵ Hollán (2011) 181.

¹⁶ Fischer (2008) 1105–1106.; Lenckner (2006) 1455–1456.

¹⁷ Lenckner (2006) 1455.

¹⁸ Angyal (1940. 237–238.

¹⁹ Karsai (2013) 554.

²⁰ Belovics–Molnár–Sinku (2016) 410.

²¹ Lásd bővebben: Bejcziné Gulyás (2012) 302–307.

²² Lenckner (2006) 1455.

²³ Lásd: 72. lábjegyzet.

²⁴ Nagy (2008) 8.

A hatóság félrevezetésének jogi tárgya

A hatóság félrevezetésének jogi tárgya megegyezik a hamis vád univerzális jogi tárgyához írottakkal, így tehát a hatóság félrevezetésének tényállása védi az igazságszolgáltatási apparátus jogosulatlan és indokolatlan igénybevételét, valamint védi az igazságszolgáltatást a szükségtelen többletmunkától,²⁵ ami egyrészt időt és pénzt vesz igénybe, másrészt pedig elvonja a hatóságok figyelmét és munkáját arról a területről, ahol arra ténylegesen szükség volna.

Az önvádra kötelezés tilalmának ratio legise és tartalma

Az önvádra kötelezés tilalma alatt a terhelt azon joga értendő, hogy akarata ellenére nem köteles a büntetőeljárásban a bizonyításhoz hozzájárulni. Az önvádra kötelezés tilalmának legfőbb célja abban van, hogy a terhelt a vallomás és az együttműködés megtagadásának garanciája nélkül olyan el nem várható konfliktushelyzetben találhatja magát, ahol aközött kell választania, hogy önmagára nézve terhelő vallomást tesz vagy ilyen bizonyítékot szolgáltat, vagy pedig elszenvedi a tényállás tisztázása körében jelentkező együttműködési kötelezettség megsértésével járó szankciót. Az individuális érdek mellett azonban univerzális érdeket is véd, ugyanis a tilalom pusztá létezése hozzájárul ahhoz, hogy a terhelt beismerő vallomása és az önmagára nézve terhelő cselekményei is eljárásjogilag beszámíthatóak és értékelhetőek legyenek. A tilalom ugyanis legitimálja ezeket, hiszen a büntetőeljárás során tett vallomás elveszti a hitelességét, ha az akár a jogállami kereteken kívül, a tisztességes eljárás elvét sértve, kényszer vagy fenyegetés hatása alatt is születhetett.²⁶

Az önvádra kötelezés tilalma szerint senki sem kötelezhető arra, hogy önmagát terhelő vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson. A *nemo tenetur* elvét az Alkotmánybíróság az ártatlanság vélelméből vezette le: „Az ártatlanság vélelmének [...] megfogalmazott védelmét biztosítja, ha az ügyfél vallomását jogosult megtagadni.”²⁷ Ezenkívül levezethető a tisztességes eljáráshoz való jogból is mint annak részjogosítványa.²⁸ Az alapelv tehát az ártatlanság vélelmével, még pontosabban annak *onus probandi* alkotóelemével mutat szoros összefüggést,²⁹ ami tulajdonképpen a Be. 4. § (1) bekezdést egészíti ki,³⁰ és konkretizálja azt a negatív oldaláról. Ezen túl a tilalom garantálja a terhelt számára a Be. 75. § (4) bekezdésének korlátozását, hiszen ennyiben nem köteles közreműködni a bizonyításban. Az eljárás alá vont személyt az eljárás minden szakaszában³¹ megillető önvádra kötelezés tilalmát a hatályos Be. 8. §-a tartalmazza mint alapelvet, amelyet a Be. további szakaszhelyeken konkre-

²⁵ Vormbaum (2005) 2964.

²⁶ Valsangiacomo (2016)

²⁷ 41/1991. (VII. 3.) AB határozat.

²⁸ Dán–Németh (2016) 10.

²⁹ Fenyvesi–Herke–Tremmel (2008) 82.

³⁰ Szepesi (2009) 54.

³¹ Jacsó (2017) 161.

tízal a tanúra [Be. 82. § (1) b.)], illetve a terheltre [Be. 117. § (2)] nézve. Jelen kérdés szempontjából kizárólag a terheltet megillető aspektus a releváns.

A Be 117. § (2) alapján a terhelt nem köteles vallomást tenni, de bármikor dönthet úgy, hogy vallomást tesz, akkor is, ha a vallomástételt korábban megtagadta. A *nemo tenetur* elvéből tehát levezethető a hallgatás joga, ami alább kerül kifejtésre. Emellett a vallomásában nem köteles az igazat mondani, így általánosan elismert, hogy a terheltnek nincs igazmondási kötelezettsége,³² ami *a contrario* azt jelenti, hogy vallomásában valótlan is állíthat, azaz hazudhat is. Kérdés, hogy erre van-e joga, azaz hogy a *nemo tenetur* elvéből levezethető-e³³ a „hazugság joga”³⁴ vagy a jog csak „tolerálja”³⁵ a terhelti hazugságot? A kérdés megválaszolására az önbűnpártolási privilégium kifejtését követően teszünk kísérletet. Hiszen a hiányzó igazmondási kötelezettség és ezzel összefüggésben a terhelti hazugság lehetősége ellentmondásokhoz vezethet a jogrendszerben.³⁶ Ezzel kapcsolatban felmerülhet a kérdés, hogy az eljárásjogi rendelkezések vajon korlátozhatják-e az anyagi jogi rendelkezések terjedelmét. Azt azonban még itt kell megállapítani, hogy a terhelti hazugság határát maga a Be. 117. § (4) határozza meg, mert ha a terhelt vallomást tesz, a vallomásában mást bűncselekmény elkövetésével hamisan nem vádolhat.

Az önbűnpártolás alaptétele

Az önbűnpártolás tehát az ismertettek, azaz az önvádra kötelezés tilalma, illetve a védekezési szabadság és az említett két tényállás kollíziójának körében keresendő magatartásokat jelöli. Hiszen senki sem köteles önmagára nézve terhelő vallomást tenni, vagy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatni, ami elsősorban individuális érdeket véd, mégpedig a büntetőeljárás alá vont személy azon jogát, hogy önmaga vádolására nem kötelezhető. Ennek körében akár hazudhat is, ami pedig elsősorban univerzális jogtárggyal kollidál, mégpedig az állami érdekekkel, amely az igazságszolgáltatás törvényes, zavartalan működését, illetve tisztaságát involválja.

Az önbűnpártolás határai bizonyos szinten a törvényszövegből is kiolvashatóak [Be. 117. § (4), illetve Btk. 268-270. §, valamint Btk. 271. §], azonban adódnak olyan esetek, amikor a grammatikai értelmezés nem nyújt biztos megoldást. Tehát a határok pontos kijelölésének megoldását a norma szövegén túl is kell keresni, amihez pedig a teleologikus, azaz a jogtárggyharmonikus jogértelmezést kell alkalmazni.

Mindezek alapján az alaptétel a következő: „A terhelti önbűnpártolásnak mindaddig büntetlennek kell maradnia, amíg az kizárólag univerzális jogtárgyat érint. A terhelti önbűnpártolás onnantól válik büntetendő cselekménnyé, amikortól az harmadik

³² Belovics (2016) 15.; Bárd (2005) 9.

³³ Lüders-Seulberger (2015) 2.

³⁴ Belovics (2016) 15.; Belovics (2012) 65–79.

³⁵ Bárd (2005) 9.

³⁶ Lüders-Seulberger (2015) 2.

személy érdekét is érinti.”³⁷ Ennek legfőbb pillére, hogy a jogtárgykollízó feloldása érdekében az igazságszolgáltatás érdekét a *nemo tenetur* elv által védett érdekekkel szemben alárendeltnek kell tekinteni a konkrét büntetőeljárásban.³⁸

Azonban az alaptétel határvonala korántsem ilyen egyszerű, helyenként korrekcióra szorul. Elemzéséből világosan kitűnik majd, hogy a terhelt cselekménye abban az esetben is lehet büntetlen, ha harmadik személy sérelmét érinti, és fordítva, büntetendő lehet akkor is, ha kizárólag az igazságszolgáltatás érdekét sérti.

Az önbűnpártolás esetei

Abban az esetben, ha a terhelt ellen büntetőeljárás indul, a terhelti vallomástétel szempontjából a védekezési szabadság körében alapvetően öt dolgot tehet. Egyrésztől teljeskörű, a bűnösségre is kiterjedő beismerő vallomást tehet, amely esetében a védekezést tulajdonképpen feladja. Másrészt ugyancsak teljeskörű, ám a bűnösséget vitató beismerő vallomást tehet. Harmadrészt részleges beismerő vallomást tehet. Az önbűnpártolás szempontjából a további két lehetőség releváns, vagyis hogy az eljárás alá vont személy a vallomástételt megtagadhatja, azaz hallgathat vagy pedig – mivel igazmondási kötelezettsége nincs – hazudhat.

Hallgatás mint önbűnpártolás

A hallgatás azt jelenti, hogy mivel a Be. alapján a terhelt nem köteles vallomást tenni, a védekezési stratégiáját pedig saját maga választja meg, dönthet úgy, hogy nem tesz vallomást. Ilyen értelemben a hallgatás joga speciális az önvádra kötelezés tilalmának generális alapelvéhez képest.³⁹ Ez azonban a jelenlegi gyakorlat szerint nem jelenti a legbiztosabb védekezési stratégiát, hiszen a terhelt hallgatásából is lehet levonni akár rá nézve terhelő következtetést is.⁴⁰ Ugyanis a *nemo tenetur* garanciájának érvényesülésével önmagában nem kizárt az, hogy a bíróság a bizonyítás mérlegelése körében a hallgatást a terhelt terhére értékeli.⁴¹ Erre nézve példaként szolgálhat a BH 2000.5.192. számon közzétett eseti döntés, amelyben a vádlott bűnösségére nézve kizárólag közvetett bizonyítékok álltak rendelkezésre. Az ügyben a vádlottnak olyan tényről volt tudomása, amely alapján vagy tanúja volt a bűncselekmény elkövetésének vagy pedig ő maga volt a bűncselekmény elkövetője. A bíróság szerint az első esetet a következő körülmény zárja ki: „Ha a vádlott látta volna, hogy más követte el a bűncselekményt, akkor erre a saját érdekében hivatkozott volna, és nem hagyta volna magán a súlyos büntetéssel fenyegető gyanút csak azért, hogy az igazi elkövetőt mentse.

³⁷ Krell (2015) 484.

³⁸ Krell (2015) 488.

³⁹ Lásd: Belovics (2016) 10–16.; Bárd (2005) 5–16.

⁴⁰ Lásd: „Adódhatnak [...] helyzetek, amikor a gyanúokok, a közvetett bizonyítékok, oly szilárdan látszanak tömörülni, hogy megbontásuk nem lehetséges a terhelt közreműködése nélkül. [Az ilyen esetekben] a tényleges [nem jogilag előírt] bizonyítási teher a vádlottra hárul.” Király (1987) 1019–1025.

⁴¹ Roxin–Schünemann (2012) 197.

A vádlott azonban erre nem hivatkozott.” Másrészt a bíróság terhelő következtetést vont le arra nézve is, hogy mivel a vádlott hallgatott azzal kapcsolatban, hogy miért lett véres a keze a kérdéses időintervallumot követően, ebből azt a „következtetést lehet levonni, hogy a vádlott keze neki felróható okból véreződött be.” Hiszen „nyilvánvaló, hogy a vádlott tudta azt, mitől lett véres a keze, és ha neki fel nem róható módon lett véres, elemi érdeke lett volna elmondani a keletkezés körülményeit, minthogy ezzel tisztázhatta volna magát a gyanúsítás alól.”

Ebből tehát az következik, hogy a hallgatás joga nem abszolút.⁴² Azzal a tétellel, hogy a hallgatásból a terhelre nézve hátrányos következtetést is le lehet vonni, amennyiben az ügy egészét tekintve a körülményekből és a bizonyítékok zárt láncolatából ez következik, az Alkotmánybíróság gyakorlatában⁴³ és az EJEB gyakorlatában⁴⁴ is található példa.

Hazugság mint önbűnpártolás

Az önbűnpártoló cézzal állított hazugságok vonatkozásában alapvetően két jelenségről kell beszélni, az egyik a gyanú elterelése, míg a másik a gyanú áthárítása.⁴⁵ Az első alapján a vádlott hazugságával a nyomozóhatóság gyanúját igyekszik magáról elterelni, míg a második esetben a gyanút egy másik, konkrét, meghatározott személyre kívánja áthárítani. Ennek alapján a német jogirodalom uralkodó véleménye alapján a terhelti hazugság döntően két csoportra osztható. Az első csoport (gyanú elterelése) azon terhelti hazugságokat foglalja magába, amelyek nem érintik harmadik személy érdekét, míg a második csoport (gyanú áthárítása) alapján a terhelti hazugság már érinti harmadik személy jogát is.⁴⁶ A két jelenség, tehát a gyanú elterelése és a gyanú áthárítása kapcsán kettő, a jogi tárgyak alcím alatt kifejtett különösrészi tényállás jön be az értelmezés horizontjába. Ezek a hatóság félrevezetése és a hamis vád bűncselekményei.

A gyanú elterelése

A gyanú elterelését egy defenzív jellegű hazugságként kell értékelni,⁴⁷ ahol a gyanúsított célja nem más, minthogy a hatóság gyanúját magáról elterelje. Ebben az esetben tehát nem kerül sor individuális jogtárgysértésre, kizárólag olyan hazugságról lehet szó, amely az állam és így az igazságszolgáltatás érdekét befolyásolja hátrányosan. Ez három esetkörre fed le, az úgynevezett „nagy ismeretlen” megjelölése, a hamis alibi,⁴⁸ valamint a nagyotmondás esetét. A gyanú elterelése körében a hazugság „címzett köre” mindenki, aki nem lehet a hamis vád passzív alanya, de az alibi állítása esetén a hazugság

⁴² Bárd (2005) 11.

⁴³ 41/2003. (VII.2.) AB határozat.

⁴⁴ John Murray ügye az Egyesült Királysággal szemben, 18731/91, 1996. január 25.

⁴⁵ Zopfs (2005) 764.; Schild (2005) 2973.

⁴⁶ Krell (2015) 484.

⁴⁷ Schild (2005) 2975.

⁴⁸ Stree–Sternberg–Lieben (2006) 1388.

harmadik személyre nézve már olyannyira közvetett, hogy a gyanú áthárításának címzettjéről nem is lehet beszélni. A hazugság során gyanú elterelése fiktív, nem létező, halott személyre, végül, de nem utolsó sorban pedig nem meghatározható (ismeretlen) személyre irányul.⁴⁹ Mindhárom esetben a hatóság félrevezetésének büntethetősége ütközik a védekezési szabadság és a *nemo tenetur* alapelvével. Így a gyanú elterelése akkor valósul meg, ha valaki hatóságnál büntetőeljárás alapjául szolgáló olyan bejelentést tesz, amelyről tudja, hogy valótlan – és a hamis vád esete nem áll fenn.

A hamis alibi

Az alibi jelentése „máshollét”, így ezalatt azon kijelentéseket kell érteni, amelyek az elkövető számára kibúvót biztosítanak az alól, hogy a bűncselekményt elkövette volna. Az alibi állítása a terhelti védekezés körébe eső, de a hatóság félrevezetésének tényállásán kívül eső hazugság, amely a magyar joggyakorlat alapján büntetlen cselekmény. Ugyanakkor amennyiben a hazugságra fény derül, úgy egyes törvényi tényállások körében értékelhetővé válik, amennyiben az elkövető a cselekménye leplezése érdekében előre alibi biztosítást igazoló személyeket keres, illetve az elkövetést követően a bűnjelek egy részét céltudatosan megsemmisíti. Ilyen lehet az emberölés tényállásának minősített esete, az előre kiterveltség.⁵⁰

Az alibi egyik speciális esetét kínálja a BH 2004.11.450. számon közzétett eseti döntés, amely szerint a hatóság félrevezetésének vétségét – a büntetőeljárás megindítására alkalmatlan jellege miatt – nem valósítja meg a terheltnek a rendőrhatalóság előtt tett az a valótlan bejelentése, amely szerint a személyi igazolványát és a személyi iratait vásárlás közben elhagyta. A tényállás szerint az elkövető a más számára vételezett mobiltelefon előfizetési szerződésének megírása során használt iratainak eltűnését jelentette be a hatóságnál még a szerződés aláírásának napján, annak ellenére, hogy az iratait elveszítette volna. Az elkövető célja alibi biztosítása volt, azaz, hogy a szerződést ugyan az ő személyes adataival kötötték meg, de a szerződés aláírója nem ő, hanem az iratainak megtalálója volt. A bíróság indokolása szerint a bejelentés ugyan valótlan volt, de nem volt alkalmas arra, hogy büntetőeljárás megindításának alapjául szolgáljon, ugyanis jelen magatartás nem bűncselekmény, ennek értelmében pedig a hatóság félrevezetésének tényállása sem valósult meg.

A „nagy ismeretlen” megjelölése

A „nagy ismeretlen” megjelölése alatt azon esetkört kell érteni, amely során a gyanúsított vallomásaiban a gyanú magáról való elterelése érdekében egy ismeretlen elkövetőt jelöl meg a bűncselekmény elkövetőjeként, de úgy, hogy az nem egy konkrét harmadik személyre vonatkozik. Ezzel a magatartásával az elkövető ugyancsak univerzális jog-

⁴⁹ Karsai (2013) 559.

⁵⁰ BH 1994.8.404.

tárgyat sért, hiszen ezzel a nyomozás, illetve a bizonyítás irányát hátrányosan befolyásolhatja.

Az önbűnpártolás ezen formája az eljárás megindulását is indukálhatja, ugyanakkor történhet már az eljárás megindulását követően is. Az első esetre tipikus, amikor a tényleges elkövető a feljelentésében az általa megvalósított bűncselekmény elkövetőjeként ismeretlen személyt jelöl meg a hatóságnak. Ebben az esetben az irányadó BH szerint nem valósítja meg a hatóság félrevezetésének vétségét az a tolvaj, aki azért, hogy a gyanút önmagáról elterelje, a rendőrségnél bejelenti a lopásnak ismeretlen tettes által történt elkövetését.⁵¹ A jogeset szerint az ittas állapotban lévő elkövető a vádbeli nap éjszakáján falbontást követően behatolt egy italbolt raktárába, ahonnan pénzt és alkoholt vitt magával. Ezt követően az éjszaka folyamán visszatért a helyszínre és távbeszélőn közölte a rendőrséggel, hogy betörték az italboltba. A bejelentésével „az volt a célja, hogy magáról a gyanút elterelje, és ezzel a nyomozóhatóságot megtéveszse”. A Legfelsőbb Bíróság az indokolásában a társadalomra veszélyesség hiányát jelölte meg legfőbb indokként, amiért az elkövető cselekménye nem bűncselekmény. Ahogy indokol, a cselekmény társadalomra veszélyessége abban áll, hogy az elkövető a valóságnak meg nem felelő tartalmú bejelentésével szükségtelen terhet ró a bűnüldözésben részt vevő hatóságok számára, akadályozva ezzel a ténylegesen elkövetett bűncselekmények felderítését.” Az ügyben azonban a terhelt azon tényállítása – hogy az italboltba betörték – valós volt, így büntetőeljárás alapjául szolgáló cselekményről értesítette a hatóságot. Majd a bíróság helyesen ismeri fel a kollidáló érdekeket és a terhelt helyzetét ütközteti azzal a ténnyel, hogy ugyan a terhelt nem fedte fel elkövetői minőségét, de a törvény az elkövető számára nem is írja elő az önfeljelentés kötelezettségét. A felismerés elvi jelentőségű, hiszen ahogy senki nem kötelezhető arra, hogy önmagára nézve terhelő bizonyítékot szolgáltatson, arra sem kötelezhető a bűncselekmény elkövetője, hogy önmagát feljelentse.

Az ismeretlen elkövető megjelölése kizárólag állami érdeket sért, így az önbűnpártolás ezen formája büntetlennek tekintendő. Ugyanakkor a felhívott alaptétel, miszerint az önbűnpártolás mindaddig büntetlen, amíg az kizárólag állami érdeket sért, korrekcióra szorul.

Így a BH 2009.5.136 eseti döntés szerint a hatóság félrevezetésének vétségét valósítja meg az elkövető, ha olyan el sem követett bűncselekmény elkövetését jelenti be a hatóságnak, amely a terhelti védekezési szabadság körét meghaladja. Ez a magatartása az igazságszolgáltatás érdekeit sérti, mert olyan terület felé irányítja a hatóság munkáját, ahol nem követtek el bűncselekményt. Az elkövető adásvételi és hitelszerződést kötött egy személygépkocsira, amelyet kivitt az ország területéről, majd később azt a valótlán bejelentést tette az illetékes rendőrkapitányságon, hogy a gépkocsit tőle eltulajdonították. Ennek keretében a nyomozó hatóság lopás büntette miatt ismeretlen személy ellen elrendelte a nyomozást. A tényálláshoz hozzátartozik, hogy a gépkocsi eltűnése után az elkövető kárbejelentést tett a biztosítójánál,

⁵¹ BH 1985.2.53.

de biztosítási díj kifizetésére nem került sor, továbbá, hogy a hitelszerződésének egyetlen törlesztőrészletét sem fizette meg. Az elkövetőt így a csalás mellett – a másodfokú bíróság ítéletével ellenkezően – a hatóság félrevezetésének bűncselekményében is bűnösnek találta a Legfelsőbb Bíróság. A másodfokú bíróság indokolásával ellentétesen ugyanis, miszerint az igazságszolgáltatás gépezete nem indult be feleslegesen, megállapította, hogy az elkövető valótlan bejelentése meg sem valósult bűncselekmény elkövetésére vonatkozott, ami alkalmas volt arra, hogy a nyomozó hatóság munkáját felesleges irányba terelje.

Mindezek alapján megállapítható, hogy ebben az esetben a terhelt a terhelti védekezési kört meghaladó mértékű tényállításában olyan bűncselekményről tett bejelentést az elkövető, amely nem valósult meg. Az nem közvetlenül az elkövető által megvalósított bűncselekmény „leplezését” szolgálja, hanem az általa elkövetett más bűncselekményről (azaz a csalásról) próbálta elterelni a hatóság figyelmét, ami ugyan kizárólag állami érdeket sért, de mivel az önbűnpártolás esetén kívül esik, kimeríti a hatóság félrevezetésének törvényi tényállását.

A nagyotmondás

Nagyotmondás alatt azon eseteket kell érteni, amely során az elkövető azért, hogy a hatóság gyanúját magáról elterelje részben valós, részben valótlan tényeket állít. Az irányadó jogeset⁵² tényállása szerint a vádlott, aki az úteljáró őrszolgálatot ellátó katonai volt, a szolgálati idejében az őrhelyét elhagyva a közeli italtöltőbe ment, ahol jelentős mennyiségű szeszes italt fogyasztott. Visszafelé észrevette, hogy az őrbódé kulcsát elveszítette, így azért, hogy őrhelyére visszajusson, a bódé ajtaját felfeszítette, ezzel pedig jelentősen megrongálta azt. Ezt követően a felelősségre vonás elkerülése érdekében előjárójának azt a jelentést tette, hogy szolgálatának ellátása közben öt megrongálták, és a bódét is megrongálták. A jelentése alapján ismeretlen tettesek ellen nyomozást rendeltek el. A Legfelsőbb Bíróság álláspontja szerint, mivel a hivatalos személy elleni erőszak vonatkozásában meg sem valósult bűncselekmény állításáról volt szó, így a vádlott magatartása ténylegesen is sértette az igazságszolgáltatás érdekeit. Ennek megfelelően az elsőfokú katonai bíróság általi rongálás, hatóság félrevezetése és szolgálatban kötelességszegés vétsége miatti elítélést helybenhagyta.

A Legfelsőbb Bíróság előtt a védelem utalt arra, hogy a vádlott a valóság feltárással magát vádolta volna bűncselekmény elkövetésével, amire a törvény alapján nem köteles. Kényes helyzet áll fent a katonai elkövető által megvalósított cselekményekre nézve, hiszen jelentéstételi kötelezettsége okán, ha az igazat vallja, akkor az önfeljelentés, amelyre nem kötelezhető, ugyanakkor belátható, hogyha a Legfelsőbb Bíróság

⁵² BH 1986.1.8. Álláspontom szerint az itt levezetett logikai láncnak kellett volna érvényesülnie a Fővárosi Törvényszék B.410/2014/20. számú határozatában is, ahol a terheltet testi sértés és hatóság félrevezetése bűncselekményében találták bűnösnek azért, mert a felesége bántalmazása után a házat elhagyta, és az utcán bolyongva azt próbálta a későbbiekben elhitetni, hogy hozzájuk betörték, őt elrabolták, egy másik városba vitték, (ahonnan időközben visszaért) mialatt a felesége egyedül maradt a házban a támadókkal.

által megállapítottan, csak az általa elkövetett bűncselekményről számolt volna be, akkor a vallomása kérdéseket vet fel, azaz nem elég hihető. Ezek közül a legfontosabb: ha a vádlott az általa megjelölt rongálás idején – a szolgálatteljesítési kötelezettségének megfelelően – az őrbódében tartózkodik, akkor a rongálásra vagy nem kerül sor, ha pedig sor is került volna erre és a szolgálatteljesítés keretében felkel a rongálás ellen, akkor a rongálás az ismeretlen elkövető általi kényszer, fenyegetés, erőszak hatására (ahogyan azt a védekezési hazugság keretében állította) következhetett volna be, hiszen okkal feltételezhető, hogy az őrbódé őre megvédi őrhelye épségét.

Továbbá a vádlott általi tényállítás, a valós és a valótlan bűncselekmény vonatkozásában időbeli, térbeli és ok-okozati összefüggést mutat egymással, amit az amúgy is jelentés megtételére kötelezett katona elkövető azért tett meg, hogy ne tegyen önmagára nézve terhelő jelentést. Ennek keretében elég rámutatni arra, hogyha a jelenlétében megrongálják az őrbódét okkal számíthatott volna valamely katonai szankció kilátásba helyezésére.

Mindezeket figyelembe véve, álláspontom szerint a Legfelsőbb Bíróságnak fel kellett volna mentenie a vádlottat a hatóság félrevezetésének bűncselekménye alól, hiszen az az önbűnpártolás privilégiumának körébe tartozik és a hazugság tisztán védekezési hazugság volt, amely kapcsán a valótlan tényállítással megjelölt történést a valós eseménnyel összefüggő cselekménysor részének kell tekinteni. Így a konkrét esetben a teleologikus redukció eredményeként a terhelti védekezéshez szükséges terhelti hazugság, ehhez kapcsolódóan pedig a védekezési szabadság, illetve az önvádra kötelezés által védett individuális jogi tárgyat magasabb rendűnek kellett volna tekintenie az igazságszolgáltatás zavartalan működéséhez fűződő társadalmi érdeknél. Álláspontom szerint a hatóság félrevezetésének megállapítása, és a *nemo tenetur*, valamint a védekezési szabadság ilyen fokú restriktív értelmezése ellentmond a normakontextus objektív *ratio legis*ével. Ennek ismeretében a hatóság félrevezetésének tényállását az esetre nem kellett volna alkalmazni. A terhelt ugyanis jelentésében a rongálás bűncselekményére vonatkozóan próbálta elterelni magáról a gyanút, amihez ugyan egy további bűncselekmény megvalósulását is állította valótlanul, ez utóbbi azonban szoros összefüggésben állt a védekezési hazugságával.

A gyanú áthárítása

A terhelti hazugság második nagy csoportjában, azaz a gyanú áthárításának körében a hazugság már konkrét, meghatározható, harmadik személy érdekét is sérti. Ennek keretében tehát a büntetőeljárás alá vont személy által is elkövethető hamis vád törvényi tényállása áll kollízióban a védekezési szabadsággal és a *nemo tenetur* elvével. A gyanú áthárítása kapcsán már offenzív vagy más néven agresszív hazugságról kell beszélni,⁵³ hiszen az már túlmegy a tiszta védekezés körén azzal, hogy konkrét, harmadik személy individuális érdekét is sérti. Mindezek körében azonban az általános tételt,

⁵³ Schild (2005) 2975.

miszerint az önbűnpártolás mindaddig büntetlen, amíg harmadik személy érdeksérelmét nem okozza, nem minden esetben helytálló, így az ellentmondások feloldásának és a büntetlenség határainak pontos kijelölése érdekében a teleologikus jogértelmezést kell alapul venni.

A harmadik személy érdeksérelmét is eredményező terhelti hazugságok kapcsán három szintet kell elkülöníteni, amelyek az egyszerű, a modifikált, valamint a kvalifikált hazugság esetei.⁵⁴

Az egyszerű hazugság

Az egyszerű hazugság annyiban merül ki, hogy a terhelt a bűncselekmény elkövetését tagadja. Ez abban az esetben is büntetlen önbűnpártolási forma, ha „két személyes konstellációban” az egyik személy tagadása automatikusan a másik személyre tereli a gyanút. Ez megjelenhet a társtetteség esetében,⁵⁵ de tipikusnak tekinthető az az eset is, amikor a közlekedési bűncselekmény kapcsán a nyomozás eredményeként tudott, hogy az autóban ülő személyek egyike volt a gépjárművezető, és így a bűncselekmény elkövetője, de ennek személye még nem állapítható meg.⁵⁶ Az egyszerű hazugság másik formája lehet, mikor a körülményekből nyilvánvaló, hogy a terhelt véltensége esetén csak más, konkrétan azonosítható személy lehetett az elkövető (például az emberölés helyszínén a vádlotton és a passzív alanyon kívül csak egy másik személy tartózkodott).⁵⁷ Erre példaként szolgál az a jogeset, amikor a halált okozó súlyos testi sértés bűncselekményének társtettesei közül az I. rendű vádlott vallomásában azt állította, hogy amíg a II. r. vádlott fogta le a sértettet, ő visszament a konyhába, és a II. r. vádlott 5 percig egyedül maradt a sértettel. „Az I. rendű vádlott e tagadása a felelősség áthárítása végett tett valótlán állítás volt.”⁵⁸ Ebben az esetben egy *konkludens* vádolásról⁵⁹ van szó, amely esetében szöveg szerinti értelmezésében a Btk. 268. § megvalósul, ugyanakkor már a tényállásszerűség szintjén kizárt a bűncselekmény megállapíthatósága, hiszen a hamis vádolásnak konkrétan és kifejezettnak kell lennie,⁶⁰ a bűncselekmény elkövetésének tagadása pedig nem tekinthető ilyennek.⁶¹

A modifikált hazugság

A modifikált hazugság alapján a terhelt a vallomásában az előbb említett konstellációban a másik személyt a bűncselekmény elkövetőjeként jelöli meg. Teszi ezt úgy, hogy a másik konkrét megnevezése logikus következménye lenne annak, ha a bűncse-

⁵⁴ Krell (2015) 484.

⁵⁵ Schild (2005) 2973.

⁵⁶ Krell (2015) 484.

⁵⁷ Somogyi (2009) 863.

⁵⁸ BH 2001.1.11.

⁵⁹ Marxen–Wolter (2006) 4.

⁶⁰ BH 1978.316.

⁶¹ Belovics (2011) 27–28.

lekmény elkövetését tagadná.⁶² Ebben az esetben pedig felmerül a probléma, hogyha az egyszerű hazugság az eljárásban megengedett és büntetlen, akkor ennek a modifikált hazugság esetében sem szabad másképp lennie, hiszen ebben az esetben a terhelt csak kifejezi azt, amit a hazugsága egyébként is magába foglalna.⁶³ Ezek irányadóak a társtettség, illetve a kiegészült önálló tettesség (amely az önálló tettesség és a társtettség között képez átmenetet)⁶⁴ esetei kapcsán is.⁶⁵ Ennek megfelelően a bírói gyakorlat szerint a terhelttársaknak a közösen megvalósított bűncselekmény elkövetésében való részvétel mérvére nézve egymást alaptalanul terhelő vallomása nem valósítja meg a hamis vád büntettét.⁶⁶

Az alaptétel szerint az igazságszolgáltatás érdekeinek sérelme nem eredményezheti a terhelt felelősségre vonását a hazugsága miatt, amíg az nem okozza harmadik személy érdeksérelmét. Itt a vádolás már konkrétan és kifejezetten jelentkezik, kérdés azonban, hogy ez alkalmas-e a jogi tárgy megsértésére, ha a megvádolt személlyel szemben már büntetőeljárás van folyamatban. Megbízható érvként hozható fel a terhelt javára, hogy a számításba jövő terhelttárral szemben már így is fennáll a gyanú, a modifikált hazugság így egyfelől nem fenyegeti a hatóságot érdemi többletköltséggel és többletmunkával, továbbá hiányzik a félrevezetésre, és ezzel az univerzális jogi tárgy megsértésére – azaz a büntetőeljárás megindítására – való alkalmasság.⁶⁷ Másrészt harmadik személy érdeksérelme sem realizálódik, hiszen a hamis vád a büntetőeljárásban terheltként szóba jövő személlyel szemben történik. Tehát az, akire a gyanú áterelése irányul már egyébként is gyanúsított, akinek individuális érdekét és helyzetét nem érinti, hogy explicit módon, a tagadás által vagy pedig implicit módon, kifejezetten⁶⁸ kerül-e vádolásra. Tehát nem valósul meg hamis vád akkor, ha a terhelt a terhelttársára tesz terhelő vallomást, még ha az valótlan is. Ha viszont más, nem a vádban szereplő közös cselekményre vonatkozik az állítás, a bűncselekmény megvalósul.⁶⁹

A kvalifikált hazugság

A hazugság a kvalifikált formájával válik büntetendővé, amikor a terhelt a nyomozás, illetve a bizonyítás irányát egy olyan harmadik személy terhére módosítja, aki eddig gyanúsítottként nem szerepelt a hatóság látókörében.⁷⁰ Ebben az esetben az individuális jogtárgysértés fennállása vitathatatlanul realizálódik, a *nemo tenetur* elv pedig nem nyújtja a terhelt számára azt a jogosultságot, hogy harmadik személy jogát, illetve ér-

⁶² Fischer (2008) 1051.

⁶³ Krell (2015) 484.

⁶⁴ Tokaji (1984) 343.

⁶⁵ A társtettség esetében jelentkező terhelti vallomásstratégiák nem csak a jogtudomány számára nyújtanak kihívásokat. Közgazdászokat, pszichológusokat és politológusokat foglalkoztató kérdés, hogy a nem zéró összegű játékok egyik fajtája, a fogolydilemma kapcsán mikor jár jobban a terhelt, ha kooperál vagy ha verseng. Mérő (2009) 528–538.

⁶⁶ BH 1982.12.499.

⁶⁷ Krell (2015) 484.

⁶⁸ Marxen–Wolter (2006) 4.

⁶⁹ Somogyi (2009) 863.

⁷⁰ Krell (2015) 484.

dekét hátrányosan befolyásolja.⁷¹ Így tehát az önbűnpártolás büntethetőségének határát a kvalifikált hazugság vonalánál kell meghúzni.⁷²

A kvalifikált hazugság egyik sajátos eseteként tekinthető az olyan terhelti védekezés, amely során annak érdekében vádol más hamisan bűncselekmény elkövetésével, hogy ő maga mentesüljön a büntetőjogi felelősségre vonás alól (például testi sértéssel való vádolással jogos védelmi helyzetre való hivatkozás).⁷³ Ugyanakkor ezt a gyakorlat nem kezeli következetesen, és a vádlottat csak testi sértés bűncselekményében marasztalta el, amikor jogos védelmi helyzetre hivatkozva azt mondta, hogy a sértett megtámadta, és csak ennek hatására bántalmazta őt.⁷⁴

A kvalifikált hazugság további speciális esetének tekinthető a közvetett tettesekre való hivatkozás is, így pedig saját maga vonatkozásában a Btk. 19. §-ban szabályozott elsődleges büntethetőséget kizáró helyzetben való elkövetésre hivatkozás, amikor a vádlott a sértettet azzal vádolta hamisan, hogy ő és társai (a bandája) „életveszélyes, fegyveres fenyegetőzéssel” kényszerítették rá őt, hogy meghatározott személyek sérelmére bűncselekményeket kövessen el, ahol a bíróság el is ítélte a terheltet hamis vádbűncselekményében.⁷⁵

Egy másik esete, amikor a hamis vád a tanúvallomás vagy a tanú ellen irányul. Ennek értelmében a vádolás nem konkrét, így az olyan állítás, minthogy a „tanú által elmondottak nem tükrözik a valóságot”,⁷⁶ nem tekinthetőek hamis vádnak, ugyanis az ilyen állítás a védekezési szabadság körében megtett hazugság, amely nem a tanúra, hanem a tanúvallomásra irányul.⁷⁷ Ha azonban a hamis vádolás konkrétumokat tartalmaz a tanúra nézve, akkor a hamis vád megvalósul.

A magyar jogban BJE-t⁷⁸ és BH-t⁷⁹ is eredményező tipikus, a kvalifikált hazugság körében jelentkező védekezésként jelenik meg, hogy az elkövető más személynek adja ki magát a hatóság előtt. Így a 2/2004. BJE rendelkező része szerint, ha az elkövető az ellene indított büntetőeljárás során más létező személynek adja ki magát, és az ennek megfelelő adat kerül az ügyben eljáró hatóságok által készített közokiratba, a hamis vádbűntette mellett az „intellektuális” közokirat-hamisítás büntettét is elköveti.

⁷¹ Lüders–Seulberger (2016) 2.

⁷² A kvalifikált hazugság és az önbűnpártolás egyik legkényesebb és legvitatottabb kérdését a hamis vádbűncselekménye kapcsán jelentkező sértetti beleegyezést jelenti, amelynek a teljesség igényével való kifejtése meghaladja e tanulmány kereteit. Ugyanakkor röviden – álláspontom szerint – a fentiek figyelembevételével úgy oldható fel a probléma, hogy a sértetti beleegyezés okán az individuális jogtárgysérelem nem valósul meg a hamis vád vonatkozásában, emellett pedig az önbűnpártolás körében alkalmazott teleologikus jogértelmezés miatt – a fentieknek megfelelően – ugyan realizálódik az univerzális jogtárgysérelem, de mivel a védekezési szabadság körében vádol a terhelt, így a hamisan vádoló terhelt hamis vád miatt nem büntethető. Ugyanakkor a beleegyező magatartásával a Btk. 282. § (1) b.) pontot valószínűsíthető, tehát bűnpártolás miatt büntethető. Ebből a tekintetből a terhelt a bűnpártolás felbujtója, illetve bűnsegédje sem lehet, hiszen ezen magatartásával ugyancsak kizárólag az igazságszolgáltatás érdekét befolyásolja hátrányosan, de a védekezési szabadsága körében.

⁷³ Belovics (2011) 35.

⁷⁴ Pesti Központi Kerületi Bíróság B.20353/2013/11. számú határozata.

⁷⁵ Tatabányai Törvényszék B.138/2012/36. számú határozata.

⁷⁶ Karsai (2013) 554.

⁷⁷ Marxen–Wolter (2006) 3.

⁷⁸ 2/2004. BJE.

⁷⁹ BH 2016.9.231.

Míg ha az elkövető a személyazonosságának az igazolására más nevére szóló valódi (vagy a BH szerint hamisított) közokiratot is felhasznál, az előbb említett bűncselekmények mellett a közokirat-hamisítás büntetét is elköveti.

A kvalifikált hazugság esetében is felfedezhető a nagyotmondás esete. Az irányadó BH 2017.145. rendelkező része szerint: amennyiben a feljelentésben foglaltak egy része valós, más része nem, és ezek a cselekmények természetes egységet alkotó összefüggő cselekménysor részei, a nem valós részekre vonatkozó előadás nem tekinthető önálló vádnak akkor sem, ha ez a rész nem együttes elkövetés esetén önálló bűncselekményként is értékelhető lenne, ezért a hamis vád büntette nem valósul meg. Így a terheltet kihallgató rendőrrel szemben, aki a kihallgatás során két pofont adott a terheltnek, nem valósult meg a hamis vád, annak ellenére, hogy a terhelt azt állította, hogy őt 4-5 alkalommal a kihallgató tiszt ököllel arcon ütötte, még akkor sem, ha ez alkalmas lett volna a bántalmazás hivatalos eljárásban tényállása helyett a testi sértés bűncselekményének megállapítására.

Következtetések

Összegzésként elmondható, hogy az önbűnpártolás jelensége egy körforgás formájában írható fel, amely az anyagi jogi tényállásokból indul ki, majd az ezeket korlátozó eljárásjogi rendelkezésekhez kell fordulni, amik aztán ismét visszajuttatnak az anyagi joghoz.

Mindezek alapján a terhelti hazugság döntően kétféleképpen fogható fel. Angyal nyomán olvasható, hogy olyan szélsőséges nézet is fellelhető a magyar jogirodalomban Bernolák révén, amely szerint a vádlott védekezési szabadsága, ennek keretében pedig a hazugság joga még a hamis vádat is átfogja. Kritikaként jegyzi meg, hogy ebben az esetben akkor megengedhető egyéb bűncselekmények elkövetése is, mint az okirat-hamisítás, valamint a bűnpártolás elkövetése,⁸⁰ amit Földvári odáig tetéz, hogy ez egy olyan parttalan nézetnek is teret engedhet, ami még az emberölést is megengedi a terhelt számára a védekezési szabadsága körében.⁸¹

Nem közvetít ilyen szélsőséges nézetet az a felfogás, amely elismeri a hazugság jogát a magyar jogirodalomban, de annak korlátozásával, hogy mást hamisan bűncselekmény elkövetésével nem vádolhat. Belovics szerint ilyen formájában a hazugság joga valójában a „védekezés egyik pillére”.⁸² Eszerint a hazugság a terhelt joga, aminek a korlátját csak a hamis vád, illetve a hatóság félrevezetésének tényállásai jelentik. Ezzel kapcsolatban a német Szövetségi Legfelsőbb Bíróság megállapítása vethető fel kritikaként, miszerint nincs olyan felsőbb szintű alkotmányjogi vagy emberi jogi norma, amelyből a terhelti hazugság levezethető volna.⁸³

⁸⁰ Angyal (1940) 245.

⁸¹ Földvári (1965) 97.

⁸² Belovics (2016) 15.

⁸³ BGH, 10.02.2015 – 1 StR 488/14.

A másik nézet Bárd nevéhez fűződik, aki szerint a kontinentális, és így a magyar jog tulajdonképpen tolerálja a terhelti hazugságot.⁸⁴ Álláspontom szerint sem ismerhető el a terhelt vonatkozásában a hazugság joga, ugyanis az sem az önvádra kötelezés tilalmából, sem pedig a terhelti védekezési szabadságból nem vezethető le, hanem a terhelti hazugságot a jogszabályok által tűrt magatartásként kell értékelni, de nem tekinthető támogatottnak. Az elemzésből is az tűnik ki, hogy a magyar joggyakorlat felfogása alapján a terheltet nem illeti meg a hazugság joga, és a terhelt védekezési szabadsága körében állított hazugságok, így pedig az önbűnpártolás jelensége inkább fogható fel az általános hazugságra vonatkozó tilalom alóli kivételeknek. Ezeket a kivételeket pedig, amelyek egyben az anyagi jogi rendelkezések korlátozását is jelentik, nem a hazugság jogából kiindulva kell levezetni és értelmezni, hanem az önbűnpártolás esetére a teleologikus jogértelmezés garantálja a terhelti védekezési szabadság minél szélesebb körű érvényesülését.

IRODALOMJEGYZÉK

- Angyal Pál (1940): *Pénzhamisítás. Hamis tanuzás és hamis eskü. Hamis vád.* Budapest, Attila-nyomda részvénytársaság.
- Bejcziné Gulyás Cecília (2012): Az EBH 2011. 2031. számú legfelsőbb bírósági döntés margójára – Sértett-e a hamis vád passzív alanya? *Magyar Jog*, 59. évf. 5. sz. 302–307.
- Bárd Károly (2005): A hallgatás ára. *Fundamentum*, 9. évf. 3. sz. 5–15.
- Belovics Ervin (2011): A hamis vád elkövetési magatartásainak sajátosságai. *Iustum Aequum Salutare*, 7. évf. 4. sz. 25–38.
- Belovics Ervin (2012): A bűnpártolás járulékoságának dogmatikai problémái. *Magyar Jog*, 59. évf. 2. sz. 65–79.
- Belovics Ervin (2016): Az önvádra kötelezés tilalma és a terhelti vallomástétel megtagadásának joga. *Eljárásjogi Szemle*, 1. évf. 1. sz. 10–16.
- Belovics Ervin – Molnár Gábor Miklós – Sinku Pál (2016): *Büntetőjog II. – Különös rész.* Budapest, HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft.
- Dán Judit – Németh Ágnes (2016): Az önvád tilalma a versenyjog és az alkotmányjog szempontjából. *Versenytükkör*, 12. évf. 1. sz. 4–15.
- Deutscher, Axel (1992): *Grundfragen der falschen Straftatverdächtigung (§164 Abs. 1. StGB).* Bonn, Univ., Diss., 10–12.
- Fenyvesi Csaba – Herke Csongor – Tremmel Flórián (2008): *Új magyar büntetőeljárás.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó.
- Finkey Ferencz (1914): *A magyar büntetőjog tankönyve.* Budapest, Grill Károly Könyvkiadóvállalata.
- Fischer, Thomas (2008): *Strafgesetzbuch und Nebengesetze,* München, Verlag C.H. Beck.
- Földvári József (1965): *Az igazságszolgáltatás elleni büntettek.* Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Hirsch, Hans Joachim (1977): Literaturbericht Strafrecht – Besonderer Teil II. In Fuchs, Helmut – Hörnle, Tatjana – Kühl, Kristian – Neumann, Ulfrid – Schünemann, Bernd – Sieber, Ulrich – Weigend, Thomas Hrsg.: *Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft.* Band 89. 930–942.
- Hollán Miklós (2011): Az igazságszolgáltatás működése elleni bűncselekmények. Hamis vád. In: Kis Norbert – Hollán Miklós: *Büntetőjog II. Az anyagi büntetőjog különös része.* Budapest–Pécs, Dialóg Campus Kiadó. 180–187.

⁸⁴ Bárd (2005) 9.

- Irk Albert (1928): *A magyar anyagi büntetőjog*. Pécs, Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T.
- Jacsó Judit (2017): Strafrechtsprozessrechtliche Regelung des „nemo tenetur“ Grundsatzes in Ungarn. *Publicaciones Universitatis Miskolcensis, Sectio Juridica et Politica*, Tomus XXXV., 151–166.
- Karsai Krisztina et al. (2013): *Kommentár a Büntető Törvénykönyvhöz*. Budapest, CompLex Kiadó Kft.
- Karsai Krisztina – Szomora Zsolt – Vida Mihály (2013): *Anyagi Büntetőjog Különös Rész I.* Szeged, Iurisperitus Bt.
- Király Tibor (1987): Mit ér az ártatlanság véelme? *Magyar Jog*, 34. évf. 12. sz. 1019–1025.
- Krell, Paul (2015): Gedanken zur Strafflosigkeit von Beschuldigtenlügen bei den §§ 145d, 164 StGB. *HRRS*, Heft 12. 483–492.
- Langer, Winrich (1973): *Die falsche Verdächtigung, Ein Beitrag zur Strafrechtsreform*. Berlin, Duncker & Humblot.
- Lenckner, Theodor (2006): § 164 Falsche Verdächtigung. In Schönke, Adolf – Schröder, Horst: *Strafgesetzbuch Kommentar*. 27. Auflage. München, Verlag C. H. Beck, 1454–1463.
- Lüders, Marie – Seulberger, Sophie (2015): Verdächtigungsfall. *Famos*, No. 6. 1–6.
- Marxen, Klaus – Wolter, Kathleen (2006): Foto-Fall. *Famos*, No. 5. Forrás: www.fall-des-monats.de/ (2017. 12. 15.)
- Mérő László (2009): Többszintes fogolydilemma. *Magyar Tudomány*, 170. évf. 5. sz. 528–537.
- Nagy Ferenc (2008): Gondolatok a jogi tárgyról. *Büntetőjogi Kodifikáció*, 8. évf. 1. sz. 3–8.
- Pauler Tivadar (1870): *Büntetőjogtan II.* Pest, Pfeifer Ferdinand.
- Polt Péter et al. (2016): *A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény Nagykommentárja*. Budapest, Opten Informatikai Kft. 849–858.
- Roxin, Klaus – Schünemann, Bernd (2012): *Strafverfahrensrecht*. 27. Auflage. München, Verlag C.H. Beck.
- Schild, Wolfgang (2005): §145d Vortauschen einer Straftat. In Kindhäuser, Urs – Neumann, Ulfrid – Paeffgen, Hans-Ullrich: *Nomos Kommentar, Strafgesetzbuch*. Band 2., 2. Auflage. Baden-Baden Nomos Verlagsgesellschaft. 2960–2979.
- Somogyi Gábor (2009): Az igazságszolgáltatás elleni bűncselekmények: Hamis vád. In Huba Olívia et al.: *A Büntető Törvénykönyv Magyarázata 2.* Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft. 860–870.
- Stree, Walter – Sternberg-Lieben, Detlev (2006): §145d Vortauschen einer Straftat. In: Schönke, Adolf – Schröder, Horst: *Strafgesetzbuch Kommentar*. 27. Auflage. München, Verlag C. H. Beck. 1384–1391.
- Szepesi Erzsébet (2009): Alapvető rendelkezések: Önvádra kötelezés tilalma. In Bodor Tibor et al.: *A Büntetőeljárás Törvény Magyarázata*. Budapest, Complex Kiadó Jogi és Üzleti Tartalom-szolgáltató Kft. 54–55.
- Tokaji Géza (1984): *A bűncselekménytan alapjai a magyar büntetőjogban*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.
- Tóth Mihály – Nagy Zoltán (2014): *Magyar Büntetőjog Különös rész*, Budapest, Osiris Kiadó.
- Valsangiacomo, Dominik (2016): *Grundlage und Umfang des Verbots des Selbstbelastungszwanges*. Forrás: www.rwi.uzh.ch/dam/jcr:00000000-09ca-eb9b-0000-00006d435486/07_Valsangiacomo_Dominik_Nemo_Tenetur.pdf (2017. 12. 15.)
- Vormbaum, Thomas (2005): § 164 Falsche Verdächtigung, In Kindhäuser, Urs – Neumann, Ulfrid – Paeffgen, Hans-Ullrich: *Nomos Kommentar, Strafgesetzbuch*. Band 2., 2. Auflage, Baden-Baden, Nomos Verlagsgesellschaft. 3154–3170.
- Zopfs, Jan (2005): Falsche Verdächtigung § 164. In von Heintschel-Heinegg, Bernd: *Münchener Kommentar zum Strafgesetzbuch*. Band 2. München, Verlag C.H. Beck. 931–954.

Jogorrasok

1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról (Be.)

2012. évi C. törvény a Büntető Törvénykönyvről (Btk.)

Alkotmánybíróági határozatok

41/1991. (VII. 3.) AB határozat

41/2003. (VII.2.) AB határozat

Bíróági határozatok

BH 1978.316.

BH 1982.12.499.

BH 1985.2.53.

BH 1986.1.8.

BH 1994.8.404.

BH 2000.5.192.

BH 2001.1.11.

BH 2004.11.450.

BH 2009.5.136.

BH 2016.9.231.

BH 2016.9.231.

BH 2017.145.

Fővárosi Törvényszék B.410/2014/20. számú határozata

Pesti Központi Kerületi Bíróság B.20353/2013/11. számú határozata

EJEB döntés

John Murray ügye az Egyesült Királysággal szemben, 18731/91, 1996. január 25.

Büntető Jogegységi Határozat

2/2004. BJE

Német bíróági határozat

BGH, 10.02.2015 - 1 StR 488/14.

ABSTRACT

The Limits of the Unpunished "Self-aiding and Abetting"

TÓTH Géza

In my paper I examine the phenomenon of "self-aiding and abetting". "Self-aiding and abetting" encompasses all conducts of the defendant within his "liberty of defence" that can cause the distraction of suspicion from himself or the shifting of suspicion on someone else. This conduct is an indictable offence in the Criminal Code under the item of false accusation and misleading of the authority. In the light of all this, the marking out of the limits of "self-aiding and abetting" is essential in order that the nemo tenetur principle could be guaranteed for the defendant in a criminal procedure.

Keywords: "self-aiding and abetting", "liberty of defence", false accusation, misleading of the authority, nemo tenetur principle